

Dr Bożena Sowa

Zakład Finansów

Uniwersytetu Rzeszowskiego

Współpraca międzynarodowa powiatu przemyskiego

WPROWADZENIE

Położenie geopolityczne powiatu przemyskiego, wzmocnione w przyszłości zwiększoną dostępnością do transeuropejskich szlaków komunikacyjnych, otwiera powiat na szeroką współpracę i wymianę międzynarodową w kierunkach wschodnim i południowym, stwarza możliwości wykorzystania sąsiedztwa Ukrainy dla rozwoju handlu i współpracy gospodarczej. Przystąpienie Polski do NATO, a w najbliższej przyszłości do Unii Europejskiej, może poszerzyć korzyści wynikające z posiadanej infrastruktury oraz współpracy przygranicznej.

Rozwinięty przemysł rolno-spożywczy o niewykorzystanych możliwościach produkcyjnych, potencjał techniczny i kultura techniczna przedsiębiorstw przemysłu elektromechanicznego i chemicznego w połączeniu z potencjałem badawczym stanowią o atrakcyjności gospodarki powiatu przemyskiego dla potencjalnych inwestorów zewnętrznych i zarazem podstawę rozwijania aktywności gospodarczej na jego obszarze.

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE POWIATU PRZEMYSKIEGO

Obszar powiatu przemyskiego pod względem fizyczno-geograficznym położony jest na terenie Pogórza Karpackiego (w wewnętrznym łuku Karpat), w większości w obrębie mezoregionu Pogórza Przemyskiego. Od północy niewielka część terenów należy do mezoregionu Pogórza Dynowskiego, a od wschodu makroregionu do Płaskowyżu Sańsko-Dniestrzańskiego i od południa do prowincji Gór Sanocko-Turczańskich.

Rysunek 1. Powiat przemyski

Źródło: www.podkarpackie.pl

Większość obszaru powiatu, a zwłaszcza jego południowa i zachodnia część, leży na wysokości powyżej 500 m n.p.m. Od strony wschodniej obszar powiatu znajdujący się w obrębie Płaskowyżu Sańsko-Dniestrzańskiego obniża się. Pas obniżenia o szerokości 60 km pomiędzy brzegiem Karpat a krawędzią Roztocza nazywany bywa tradycyjnie Bramą Przemyską. Brama ta stanowi dogodne przejście komunikacyjne między krawędzią Karpat a dnem Kotliny Sandomierskiej¹.

Pod względem geomorfologicznym tereny powiatu w większości należą do Pogórza Dynowskiego, a w południowej części do Karpat Brzeźnych, od wschodu do Płaskowyżu Chyrowskiego oraz od północy do Doliny Dolnego Sanu i Działu Kańczuckiego. Główną rzeką powiatu jest San wraz z dopływami, przepływającymi równoleżnikowo od zachodu na wschód obszaru powiatu².

Pod względem klimatycznym powiat przemyski należy głównie do dzielnicy podkarpackiej, obejmującej m.in. część Karpat, gdzie średnia temperatura roczna wynosi od 7 do 8 °C, czas trwania pokrywy śnieżnej od 80 do 90 dni, a okres wegetacyjny, w zależności od wysokości, trwa około 210–220 dni. Północno-wschodnia część powiatu znajduje się w zasięgu dzielnicy lubelskiej, obejmującej Roztocze, gdzie średnia temperatura roczna jest niższa od 7 °C, czas trwania pokrywy śnieżnej wynosi od 80 do 85 dni, a okres wegetacyjny trwa około 200–210 dni³.

¹ www.powiat.przemysl.pl.

² Tamże.

³ Tamże.

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA NA TERENIE POWIATU PRZEMYSKIEGO

Struktura gospodarki powiatu przemyskiego uzależniona jest od warunków naturalnych i administracyjnych. Specyficzne cechy tej gospodarki to niski poziom uprzemysłowienia, typowy charakter rolniczy, przewaga przedsiębiorstw małych i średnich związanych z branżą rolno-spożywczą, drzewną, transportową oraz remontowo-budowlaną⁴.

W skład powiatu wchodzi wyłącznie gminy wiejskie, w których przeważa działalność rolnicza. Pod względem warunków naturalnych obszar został podzielony na dwie części: północno-wschodnią, równinną z bardzo dobrymi glebami, w której występują korzystne warunki rozwoju rolnictwa, oraz południowo-zachodnią, górzystą i zalesioną – sprzyjającą rozwojowi turystyki, a zwłaszcza agroturystyki. Atutami sprzyjającymi rozwojowi rolnictwa ekologicznego oraz turystyki jest łagodny klimat i czyste środowisko naturalne⁵.

Dominującą dziedziną gospodarki powiatu jest rolnictwo. Użytki rolne stanowią 52,6% ogólnej powierzchni powiatu⁶.

W większości gmin występują dobre gleby. Najlepsze warunki agrotechniczne – obejmujące zarówno gleby, jak również i równinne ukształtowanie terenu występują w gminach: Medyka, Stubno, Żurawica i Orły. Gminy te specjalizują się w produkcji zbóż oraz roślin bardziej wymagających – zwłaszcza pszenicy, buraków cukrowych oraz rzepaku. Dzięki korzystnym warunkom agrotechnicznym plony większości roślin uprawnych przekraczają średnie krajowe⁷.

Na pełne wykorzystanie walorów rolniczych powiatu negatywnie wpływa znaczne przeludnienie wsi. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 3,9 ha⁸. Pomimo tego rolnicza przestrzeń powiatu przemyskiego predysponuje go do rozwijania pracochłonnych kierunków produkcji, w tym zdrowej żywności oraz przetwórstwa rolno-spożywczego.

Alternatywą dla rolników może stać się również agroturystyka, której sprzyjają atrakcyjne walory turystyczne większości gmin powiatu przemyskiego.

Na terenie powiatu zarejestrowanych jest w systemie REGON ogółem 3002 podmioty gospodarcze, w tym 156 w sektorze publicznym i 2846 w sektorze prywatnym⁹. Nie funkcjonują tutaj większe przedsiębiorstwa przemysłowe, a jedynie niewielkie spółki prywatne oraz podmioty gospodarcze prowadzone przez osoby

⁴ *Powiat przemyski*, Wyd. Starostwo Powiatowe w Przemyśle, Bydgoszcz 2002, s. 33.

⁵ Tamże, s. 33.

⁶ *Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego*, GUS, Warszawa 2002.

⁷ *Powiat...*, wyd. cyt.

⁸ *Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego*, GUS, Warszawa 2002.

⁹ Tamże.

fizyczne. Główną dziedzinę działalności pozarolniczej stanowi przemysł drzewny, który reprezentowany jest przez liczne tartaki i zakłady obróbki drewna.

Najwięcej podmiotów gospodarczych znajduje się w gminach: Żurawica (482 jednostki) i Przemyśl (453 jednostki), tj. w gminach położonych w pobliżu miasta Przemyśla. Są to przeważnie firmy handlowe i hurtownie, a także drobne zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego¹⁰. Wobec intensywnych przemian gospodarczych i ustrojowych w kraju bardziej wzrasta znaczenie usług zarówno jako źródła zatrudnienia, jak również dochodu narodowego.

Na terenie powiatu przemyskiego działalność usługowa jest najbardziej rozwinięta w ośrodkach gminnych. Podobnie jak w przypadku firm innych branż, szerszy zakres usług występuje w gminach położonych w okolicach stolicy regionu. Ponad 90% wszystkich jednostek gospodarki to podmioty zatrudniające mniej niż 5 osób. Natomiast wszystkich firm, w których pracuje ponad 100 osób jest zaledwie 11¹¹. Największymi pracodawcami na terenie powiatu są Polskie Koleje Państwowe (m.in. Zakład Przeładunkowy w Żurawicy) oraz instytucje działające na rzecz przejścia granicznego w Medyce (jednostki spedycyjne oraz związane z odprawami celnymi).

Przejście graniczne w Medyce stanowi ważną szansę prowadzenia ożywionej współpracy gospodarczej powiatu przemyskiego z Ukrainą. Dotychczas najważniejszymi elementami tej współpracy była wymiana handlowa osób indywidualnych. Jednak zawierane porozumienia o współpracy transgranicznej powiatu przemyskiego (m.in. z ukraińskim regionem Żółkwi) dają możliwość rozszerzenia zasięgu tej współpracy także o kooperację podmiotów gospodarczych. Powinno to przynieść obustronne korzyści zarówno dla powiatu przemyskiego, jak i partnerów ukraińskich.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA POWIATU PRZEMYSKIEGO Z WYBRANYMI PAŃSTWAMI EUROPEJSKIMI

Bliskość wschodniej granicy państwa stanowi dla powiatu przemyskiego atut i szansę o kluczowym znaczeniu. Wschodnia granica Polski jest zewnętrzną granicą NATO, a w przyszłości będzie stanowić zewnętrzną granicę Unii Europejskiej. Dogodne położenie komunikacyjne oraz bezpośrednie sąsiedztwo z Ukrainą sprawiają, że obszar powiatu stanowi „otwartą bramę” dla Europy Wschodniej¹³.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże.

¹² *Powiat...*, wyd. cyt., s. 34.

¹³ Materiały wewnętrzne Starostwa Powiatowego w Przemyśle.

Powiat przemyski od początku swojego funkcjonowania, tj. od 1999 r., podejmuje starania o nawiązanie współpracy z regionami Ukrainy. Zainteresowanie współpracą wynika nie tylko z przygranicznego położenia i funkcjonującego na terenie powiatu dużego przejścia granicznego w Medyce, które umożliwia częste i łatwe kontakty z Ukrainą. W rozwoju gospodarczej współpracy transgranicznej upatrywana jest także możliwość tworzenia nowych miejsc pracy i przeciwdziałania bezrobociu. Dotychczas podstawową formą współpracy była wymiana handlowa, ale wraz z poprawą sytuacji gospodarczej Polski i Ukrainy będzie możliwe nawiązanie innych form współpracy¹⁴.

Współpraca międzynarodowa powiatu przemyskiego – oprócz współpracy z pojedynczymi państwami – realizowana jest także w ramach Euroregionu Karpackiego – Stowarzyszenia Regionów Przygranicznych Polski, Ukrainy, Słowacji, Węgier i Rumunii.

Powiat przemyski angażowany jest do różnych międzynarodowych inicjatyw, wspólnych przedsięwzięć realizowanych przez Euroregion Karpacki i Stowarzyszenie na rzecz Euroregionu Karpackiego z Rzeszowa. Korzysta ponadto ze wsparcia finansowego różnych programów Fundacji Karpackiej w Sanoku, która przyznaje granty na realizację projektów w zakresie współpracy przygranicznej na obszarze Euroregionu Karpackiego. W 2001 r. Starostwo Powiatowe w Przemyśle uzyskało środki finansowe Fundacji Karpackiej na projekt związany z promocją „Twierdzy Przemyśl”, obejmującej swoim zasięgiem obszary po obu stronach granicy polsko-ukraińskiej¹⁵.

Współpraca z Ukrainą

Pierwszą inicjatywą powiatu przemyskiego dotyczącą współpracy transgranicznej z Ukrainą było nawiązanie współpracy partnerskiej z ukraińskimi regionami Żółkwi i Sokala. W marcu 1999 r. przedstawiciele władz samorządowych powiatu odwiedzili urzędy administracji rejonowej – będące odpowiednikami Starostwa Powiatowego – w Żółkwi i Sokalu. Podczas spotkań władze polskie i ukraińskie wyraziły wolę podjęcia współpracy międzynarodowej.

Podpisanie oficjalnego porozumienia o współpracy międzynarodowej pomiędzy powiatem przemyskim a rejonem żółkiewskim nastąpiło podczas wizyty delegacji Żółkwi w Przemyśle w dniu 28 czerwca 2000 r. Zawarte porozumienie obejmuje szeroki zakres współpracy polsko-ukraińskiej, w tym m.in. gospodarkę, edukację, kulturę i turystykę, a także wspólny udział w programach pomocowych. Jednym z najważniejszych elementów współpracy jest wspólne

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

uczestnictwo partnerów polskich i ukraińskich w programach pomocowych, które wspierają rozwój współpracy przygranicznej, m.in. takich jak PHARE CBC, TACIS SHALL PROJECT FACILITY I MICRO PROJECTS oraz PAUCI (Program Polsko-Amerykańsko-Ukraińska Inicjatywa Współpracy)¹⁶.

Współpraca polsko-ukraińska obejmuje m.in. bezpośrednie kontakty pomiędzy firmami, szkołami, placówkami kultury, różnymi stowarzyszeniami i organizacjami z terenu powiatu przemyskiego i partnerskich regionów Ukrainy. Zakres współpracy polsko-ukraińskiej powiatu jest znacznie szerszy i wykracza poza ramy terytorialne partnerskich rejonów Sokala i Żółkwi. Obejmuje on również różne organizacje i instytucje ze Lwowa i całego obwodu lwowskiego o obszarze odpowiadającym polskiemu województwu. Dzięki wygraniu w grudniu 2002 r. konkursu grantowego programu TACIS MICRO PROJECTS na wspólny ukraińsko-polski projekt dotyczący współpracy przy opracowywaniu planu strategicznego rozwoju dla małych miejscowości w obwodzie lwowskim, kontakty pomiędzy społecznościami powiatu przemyskiego i całego obwodu lwowskiego będą częstsze i bardziej intensywne¹⁷.

Współpraca ze Słowacją

Kolejnym partnerem współpracy zagranicznej powiatu przemyskiego jest okręg Humenne w Słowacji. Umowa o współpracy z Humennem została podpisana w dniu 3 marca 2002 r. podczas pobytu delegacji władz powiatowych w Słowacji. Podpisane porozumienie zawiera szereg konkretnych form współdziałania różnych podmiotów społecznych i gospodarczych, które działają w powiecie przemyskim i słowackim Humennem, w tym m.in. wspieranie bezpośrednich kontaktów przedsiębiorstw, instytucji edukacyjnych i kulturalnych samorządów lokalnych¹⁸.

Współpraca z Węgrami

W marcu 2003 r. podpisano w Przemyśle kolejną umowę partnerską powiatu przemyskiego, tym razem z węgierskim Komitatem Heves ze stolicą w Egerze. Zawarte porozumienie o współpracy polsko-węgierskiej jest kontynuacją znacznie wcześniejszych przyjacielskich kontaktów pomiędzy miastem Przemyślem i Egerem sięgających lat 70. XX wieku. Współpraca polsko-węgierska jest bardzo aktywna już od samego początku. Wkrótce po podpisaniu umowy,

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Materiały wewnętrzne Starostwa Powiatowego w Przemyśle.

w marcu 2003 r. otwarto w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej wystawę węgierskiej sztuki ludowej. W maju 2003 r. zorganizowane zostały Dni Węgierskie w Krasieczynie, obejmujące prezentację dorobku kulturalnego węgierskich zespołów muzycznych i tanecznych oraz kultury węgierskiej¹⁹.

Współpraca z Włochami

Oprócz wymienionych wyżej kontaktów transgranicznych z krajami Europy Środkowowschodniej, Starostwo Powiatowe w Przemyśle w 2001 r. wystąpiło z inicjatywą nawiązania współpracy z Włochami, tj. państwem Unii Europejskiej. Władze powiatu nawiązały kontakt z władzami samorządowymi włoskiej prowincji Campobasso, będącej odpowiednikiem powiatowej jednostki administracyjnej w Polsce. Prowincja Campobasso położona jest na terenie regionu Molise. Region przed reformą administracyjną był regionem partnerskim dla całego województwa przemyskiego. Głównym celem nawiązania kontaktu z Włochami było wspólne uczestnictwo przy współpracy z partnerami ukraińskimi w opracowaniu polsko-włosko-ukraińskiego projektu do Programu TACIS. Pozyskane doświadczenia mogą stanowić podstawę do rozszerzenia polsko-ukraińskiej współpracy²⁰.

PODSUMOWANIE

Współpraca gospodarcza powiatu przemyskiego, a w szczególności handel międzynarodowy ze Słowacją i Węgrami, jest realizowana na zasadach obowiązujących w ramach CEFTA. Istotnym elementem współpracy zagranicznej jest współpraca gospodarcza wiodących firm z terenu powiatu przemyskiego z państwami UE.

Położenie powiatu przemyskiego stanowi o atrakcyjności gospodarki dla potencjalnych inwestorów zewnętrznych i zarazem podstawę rozwijania aktywności gospodarczej. Stwarza możliwości wykorzystania sąsiedztwa Ukrainy i położonej w niedalekiej odległości Słowacji dla rozwoju handlu i współpracy gospodarczej. Przystąpienie Polski do NATO, a w najbliższej przyszłości do Unii Europejskiej, może poszerzyć korzyści wynikające z funkcjonowania drobnej przedsiębiorczości, a także współpracy przygranicznej.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Materiały wewnętrzne Starostwa Powiatowego w Przemyśle.

Osiągnięcie trwałej poprawy rozwoju regionu – zmniejszenie dystansu wobec innych terenów będzie wymagało działań zmierzających do przyciągnięcia inwestorów z zewnątrz, a także intensyfikacji działalności inwestycyjnej samorządów lokalnych.

LITERATURA

Materiały wewnętrzne Starostwa Powiatowego w Przemyślu.

Powiat przemyski, Wyd. Starostwo Powiatowe w Przemyślu, Bydgoszcz 2002.

Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego, GUS, Warszawa 2002.

www.powiat.przemysl.pl

International Cooperation of the Przemyśl District

Summary

The paper aims at showing international cooperation of the Przemyśl district.

Particular attention was paid to the geopolitical location of the area as well as developing economic activity in the light of Poland being a NATO member and its joining the European Union in the near future.